

זיכרון מזהר
שיחות הר"ן

שיחה כג

עם
ביאור חברותא
ללימוד בעיון

הרחמנות על נשמות ערטילאין
מתורה ומצוות

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(חי"מ שמו שמה)

שיחות הר"ן סימן כג

מונהג על פי דפוס ראשון שנת תקעה שהדפוס מוהרנ"ת בסוף ספרי מעשיות בשם ליקוטי מוהר"ן

ענה ואמר. הרחמנות של העוה"ז הכל רואין. ובשביל זה הכל רודפין אחר העוה"ז. כי רואין כשהאדם רעב וצמא וכיוצא. קשה לו מאד. ויש רחמנות גדול עליו. וכן מי שהולך ערום ויחף יש רחמנות גדול עליו. אבל מי שיש לו עינים ורואה גודל הרחמנות שיש על הנשמות שבעולם הבא. כי שם בעוה"ב נמצאים בני אדם שהולכים ערומים ממש. וא"א לרחם עליהם כלל. כי בעוה"ז. כשהאדם ערום בלא מלבוש. אזי אפשר לקבץ נדבות עבורו. ולעשות לו קאפטין. אבל בעוה"ב מי שהולך ערום א"א לרחם עליו כלל. כי שם אין מועיל שום רחמנות. כי איזה מלבוש הוא צריך. הלא הוא רק מלבוש של תורה ומצוות. ולזה אין מועיל שם רחמנות. אבל מי שזוכה להתקרב לצדיק אמת. הוא יכול לרוץ להצדיק. וליקח אצלו איזה מלבוש להתלבש עצמו:

שוב שמעתי שיחתו הק' מעין זה. שאמר בעולם הבא מונחין כמה בני אדם בחוץ והם צועקים בקול מר. תנו לנו מזה לאכול. ובאין אצלם ואומרים להם. הרי לכם אכילה ושתיה. אכלו ושתו. והם משיבים. לא. לא. אין אנו צריכים אכילה ושתיה. רק אנו צריכים אכילה ושתיה של תורה ועבודה. וכן מונחים כמה בני אדם ערומים בחוץ. והם צועקים ג"כ מאד. תנו לנו כמה להתכסות. ובאין אצלם ואומרים. הרי לכם מלבושים. והם משיבים. לא. אין אלו מלבושים נצרכים לנו כלל. רק אנו צריכים מצוות ומעשים טובים להתלבש בהם:

ענה ואמר. אשרי מי שזוכה לאכול כמה פרקים משניות ולשתות אח"כ איזה קיפיתליך תחילים, ולחתלבש באיזה מצוות :

הרחמנות שעל נשמות ערטילאין מתורה ומצוות

שיחות הר"ן אות כג

מקום זמן אמירת התורה
לא ידוע

פתיחה

אחרי שביאר בשיחה כב שטוב להתקרב לצדיק שעי"ז ינצל כשיאחוז הקב"ה בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה. כאן מבאר רבנו שיש נשמות שהן ערומות ממש כי לא עשו מצוות בעוה"ז, ואומר שאם הם עכ"פ זכו להתקרב לצדיק בחיותן, אזי הצדיק יכול ליתן להם לבוש להתלבש בו בעוה"ב. בחלק שני של השיחה מדבר מנשמות רעבות וצמאות כי לא עסקו בתורה ותפילה, ולכן משמע שא"א לעזור/ו.

שיחות

חיי מוהר"ן אות קב – (כב) שמעתי בשמו שספר, בירושלים יש בית הנקסט שמביאין לשם כל המתים שבעולם, ותכף שמת אחד בעולם מביאין לשם תכף אותו המת, ויש דנין אותו היכן יהיה מקומו, כי יש מתים בארץ ישראל שנושאים אותן לחוץ לארץ וכן להפך כמובא/י: ויש באותו בית הנקסט יושבין הבית דין שדנין כל אחד ואחד ונותנין לו מקומו הראוי לו. ויש אחד שדנין אותו שלא יהיה לו שום מקום, ויהיה נאבד ונשלף בכף הקלע, וכשמביאין את המת לשם אזי מביאין אותו במלבושים. ויש אחד שחסר לו מהמלבוש שלו איזה חסרון. כגון לאחד נחסר בית יד אחד מהמלבוש שלו (שקורין ארבייל) ויש אחד שחסר לו חלק אחד מכנף בגדו (שקורין פאלע) וכיוצא בזה הכל לפי מעשה האדם (שכן זוכה ללבושין אחר מותו) פידוע/י, וכפי הלבושין שלו שמביאין אותו לשם בן דנין אותו ונותנין לו מקומו כנ"ל: פעם אחת הביאו לשם מת אחד ערום לגמרי בלי שום לבוש רחמנא לצלן. ודנו אותו שיהיה נשלף ונאבד בכף הקלע רחמנא לצלן כי היה ערום לגמרי. ובא צדיק אחד ולקח מלבוש אחד ממלבושין שלו והשליף עליו. ושאלו אותו הבית דין דשם למה אתה נותן לו מלבוש

^א בא תשור חשפו

(המראה מקומות נעזרתי בביאור עוטה אור)

^ב כך משמע משיחה זו שחלק ראשון מדבר על נשמות ערומות ממצוות ועליהן אומר שהמקורב לצדיק יכול לרוץ לקבל ממנו לבוש, אבל בחלק השני שמדבר מנשמות רעבות וצמאות לתורה ותפילה לא אומר שילך לצדיק. רק אשרי מי שזכה בעולם הזה לעסוק בזה. אבל ידוע שיש נשמות שזכותן ללמוד תורה בעוה"ב ע"י איזה זכות כגון בן שמזכה את אביו ע"י שחזר בתשובה, או חילוני שרצח כיון שהוא יהודי. (כך נראה ממה ששמענו ספורים על נפטרים שבאו בחלום לקרובם וסיפרו לו)

^ג זוהר תרומה דף קמא.

^ד זוהר ויקהל דף רי. – ועתה חזור לענין לבושי הנשמות שבגן עדן, ואמר וְכָאֵל חוֹלְקִיהָ מֵאֵן דְּזָכִי לְהֵנִי לְבוּשֵׁי דְקָאָמְרִין אשרי חלקו מי שזכה לאלו הלבושים שאמרנו, דְּמַתְּלִבְשֵׁן בְּהוּ צִדִּיקָא בְּגָתָא דְעֵדֶן לְתַתָּא שמתלבשים בהם נשמות הצדיקים בגן עדן התחתון, ואמר כי אֵלִין מְעוּבְדִּין טְבִין דְעֵבִיד (דף רי ע"ב) בְּרֵשׁ בְּהָאֵי עֲלֵמָא בְּפִקְוֵי אֹרִייתָא אלו הלבושים שבגן עדן התחתון הם נעשים ממעשים הטובים שעשה האדם בעולם הזה בקיום מצות התורה התלויות במעשה, ובהן קִימָא נְשִׁמָתָא בְּגָתָא דְעֵדֶן לְתַתָּא ובהם מלבושת הנשמה בגן עדן של מטה, וְאֵתְלִבְשֵׁת בְּהֵנִי לְבוּשִׁין יְקָרִין ושם מתלבשת באלו המלבושים היקרים. אבל כִּד סִלְקָא נְשִׁמָתָא בְּהוּא פִתְחָא דְרִיקֵעָא לְעֵילָא כשהנשמה עולה דרך העמוד שבפתח הרקיע, מִגֵּן עֵדֶן תַּחְתָּן לִגֵּן עֵדֶן הַעֲלִיין, אֲדִמְנֵן לָהּ לְבוּשִׁין אַחֲרִינִי יְקָרִין עֲלֵאִין מוֹדֵמִים לְהַנְשִׁמָּה לְבוּשִׁים אַחֲרִים יְקָרִים וְנִעְלִים, דְאֵינִן מִרְעוּתָא וְכֹנֶנָה דְלֵבָא בְּאֹרִייתָא וּבְצִלּוֹתָא שהם נעשים על ידי הרצון וכונת הלב בעוסקו בתורה ותפלה והיינו מכוונות התורה והתפלה והמצוות. ומפרש דבריו ואמר דְכִד סִלְקָא הוּא רְעוּתָא לְעֵילָא כי כשעולה זה הרצון של כוונת המצות למעלה, מִתְעַטֵּר בָּהּ מֵאֵן דְמִתְעַטֵּרָא מעטטר בו מי שמתעטר דהיינו המלכות על ידי עֲלִיית הַמֵּן שְׂעוּלָה מִקִּיּוֹם הַמְצוֹת, וְאֵשְׁתַּאֲר חוֹלְקָא לְהוּא בְּרֵשׁ נִשְׁאָר מִמֶּנּוּ חֵלֶק לִזֶּה הָאָדָם, כי מאחר שהוא גֵרָם לְאִדְלַת הַמֵּן סְהוּרָא שפע המלכות, לכן הוא מקבל חלק ממנו ושומר לו בהיכל ידוע, וְאֵתְעַבֵּד מִנִּיהּ לְבוּשִׁין דְנִהוּרָא לְאֵתְלִבְשָׁא בְּהוּ נְשִׁמָתָא לְסִלְקָא לְעֵילָא ונעשה ממנו לבושים מאירים להתלבש בהם הנשמה לעלות בהם לִגֵּן עֵדֶן הַעֲלִיין, וְאֵף עַל גַּב דְאֹקְמוֹה דְאֵינִן לְבוּשִׁין בְּעוּבְדִין תַּלְיִין ואף על פי שביארו החברים שאותם הלבושים של הנשמה בגן עדן התחתון תלויים במעשים טובים, לפי שהגן עדן שבעולם הזה הוא עב וגשמי כלפי גן עדן העליון, לכן תיקון לבוש הנשמה שם הוא ממצות שנעשו בדברים גשמיים דהיינו ממצות התלויות במעשה, אבל אֵלִין לֹא תַלְיִין אֵלָא בְּרִיעוּתָא דְרוּחָא כְּמָה דְאֵתְמַר אלו הלבושים שמתלבשים בהם בגן עדן העליון שהוא רוחני אינם תלויים אלא ברצון וכונת המצות של הרוח דהיינו של פנימיות האדם כמו שלמדנו, לְקִימָא גוּ מְלָאכִין רוחין קְדִישִׁין כדי לעמוד בהם בין המלאכים שהם רוחות הקדושים שבגן עדן. ואמר כי וְדָא אֵיהוּ בְּרִירוֹ דְמִלְכָּה זהו ברורו של דבר זה, וּבּוֹצִינָא קְדִישָׁא אֲוִלִּיָּהּ הֵכִי מְאֻלְיָהּ והמאור הקדוש שהוא ר"ש למד כך מְאֻלְיָהּ הַנִּבְיָא, שהוא היה בגן עדן והעיד לר"ש מה שראו עיניו, כי לְבוּשִׁין דְלִתְתָּא בְּגָתָא דְאֵרְעָא בְּעוּבְדִין הַלְבוּשִׁים שִׁלְמָתָה בגן עדן הארץ תלויים במעשים טובים, אבל לְבוּשִׁין דְלְעֵילָא בְּרִיעוּתָא וְכֹנֶנָה דְרוּחָא בְּלָבָא הַלְבוּשִׁים שִׁלְמָתָה תלויים ברצון ובכונת הרוח שבלב. (מ"ק ומשג"ש)

פרשת אמור דף קא. – אֵלָא קְדִישָׁא בְּרִיךְ הוּא אלא כך דרכו של הקב"ה אף על גב דהוה רָשָׁע חָטָא, אֵתְאָבִיד אף על פי שזה הרשע החוטא נאבד מכל וכל, והקב"ה משלם לו שכר מצותיו בעולם הזה, אבל אֵינִן טְבָאן וְכֹכִין לֹא אֵתְאָבִידוּ אותם מעשים הטובים והזכויות שעשה, אינם נאבדים, אלא אֵית צִדִּיק דְאֵזִיל בְּאַרְחוּי דְמִלְכָּא עֲלֵאָה אם יש צדיק שהולך בדרכיו של מלך העליון ב"ה, וְאֵתְקִין לְבוּשִׁין מְעוּבְדִין והתקין לבושים ממעשי הטובים, וְעַד לֹא אֲשֻׁלִּים לְבוּשִׁין, אֲסִתְלַק ועד שלא השלים לבושו, נסתלק ונפטר מן העולם בקצרות שנים, אז קְדִישָׁא בְּרִיךְ הוּא אֲשֻׁלִּים לִי מֵאֵינִן עוּבְדִין דְעֵבִיד הֵא רָשָׁע חָטָא הקב"ה משלים לו לבושים מאותם מעשים הטובים שעשה הרשע הזה החוטא, וְאֲשֻׁלִּים לְבוּשִׁין לְאֵתְקָנָא בְּהוּ בְּהוּא עֲלֵמָא ומשלים לבושו להתתקן בהם בעולם העליון, וזהו מטעם מדה כנגד מדה, כי הרשע אבד לבושו במחשבה שנחתט על מעשי הטובים, והצדיק הרויחם במה שחשב לעשות עוד מעשים טובים, אלא שלא הספיק לעשותם, הֵדָא הוּא דְכָתִיב זהו שכתוב יְכִין רשע, וְצִדִּיק יִלְבַּשׁ פִּירוּשׁוֹ הוּא חָטָא אֲתִקֵּן זה החוטא התקין והכין לבושים מהמצות שעשה, וְצִדִּיק אֵתְחַפִּי מִמָּה דְאֵיהוּ תִקֵּן והצדיק מתכסה במה שהוא התקין, הֵדָא הוּא דְכָתִיב זהו שכתוב כְּסוּי חָטָא שהכסותו והלבוש של המשכיל הוא מן המעשים הטובים של החוטא, וְעַל דָּא לֹא כָתִיב ועל כן לא נאמר מְכֻסָּה, אֵלָא כְּסוּי שפירושו כסות ולבוש.

שֶׁלֶף וְהִקְפִּידוּ עַל זֶה, כִּי מִדּוּעַ יִתְלַבֵּשׁ זֶה הַמֶּת וְיִנָּצַל עַל יְדֵי לְבוּשׁ שְׂאִינוּ שְׁלוֹ: הַשֵּׁיב הַצָּדִיק הַנִּלְאֵ אֲנִי צָרִיךְ לְשַׁלֵּחַ זֶה הָאִישׁ לְמַחֲזוֹ הַפְּצִי וּבִשְׁבִיל זֶה יֵשׁ לִי רִשּׁוֹת לְהִלְבִּישׁוֹ בְּמִלְבוּשׁ שְׁלִי. וְכִי לֹא רְאִיתֶם שְׁלִפְעָמִים שֶׁר גָּדוֹל שׁוֹלֵחַ אֶת עַבְדּוֹ לְאִיזָה שֶׁר אַחֵר, וְנִתְעַכֵּב הָעֶבֶד קֶצֶת מִלִּילָה בְּשִׁלְיָחוֹתוֹ. וְשָׂאֵל אוֹתוֹ הַשֵּׁר מִדּוּעַ לֹא הִלְכָה עֲדֵין בְּשִׁלְיָחוֹתִי הַשֵּׁיב הָעֶבֶד כִּי אֵין לִי מִלְבוּשׁ הָרָאִי לִילָה בּוֹ לְאוֹתוֹ הַשֵּׁר. כִּי הוּא שֶׁר גָּדוֹל וְאִי אֶפְשָׁר לִילָה לְשֵׁם בְּמִלְבוּשׁ בּוֹזֵי. עֲנֵה הַשֵּׁר וְאָמַר. קַח מִהֲרָה מִלְבוּשׁ אֶחָד מִמִּלְבוּשֵׁי וּלְבוּשׁ אוֹתוֹ וְרוֹץ מִהֲרָה לְהַשֵּׁר בְּשִׁלְיָחוֹתִי: כִּן מִחֲמַת שְׂאִנִּי צָרִיךְ לְשַׁלֵּחַ זֶה הַמֶּת בְּשִׁלְיָחוֹתִי, עַל כֵּן אֲנִי נוֹתֵן לוֹ אֶחָד מִמִּלְבוּשֵׁי שְׁלִי וְהִצִּיל הַצָּדִיק אֶת הַמֶּת מִעֲנֵשׁ הַמּוֹר שֶׁל כֶּף הַקָּלַע. וְסִפֵּר זֹאת לְעֵינָיו עֲצָם בְּחַ הַצָּדִיק הָאֶמֶת לְהִצִּיל אֶנְשֵׁי בְּעֶלְמָא דְקִשּׁוּט:

לקוטי הלכות

אין

קושיות

- א. נותנים להם לאכול והם אומרים לא אוכל כזה אלא תורה ומצוות – צ"ע איזה אוכל נתנו להם הרי למעלה אין אוכל גשמי. ונראה שהוא משל בעלמא
- ב. שם בעולם הבא נמצאים בני אדם שהולכים ערומים ממש – צ"ע הרי עירובין יט. ו' אמר ר"ל אפילו ריקנין שבישראל מלאים מצוות כרימון. וצ"ע לכאורה תרתי דסתרי שהם מלאים ונקראין ריקנין¹. וראיתי מפרשים שהם מלאים בזכויות מצד מדותיהם הטובות של יהודי רחמנו בושא וגמילות חסדים. ונראה שאעפ"כ נקראים ריקנין כי זכויות אלו שאינם לשם שמים אלא מצד הרחמנות לא נעשה ממנה לבוש בעולם הבא. נראה שריקנין אין הכוונה למומר להכעיס כי מומר להכעיס מצוותיו ניתנות לצדיק כמבואר בזהר אמור קא. אלא כגון תינוק שנשבה, ועיין ספר המדות קרי אות ב' המוציא קרי לבסוף נעשה ערום.
- ג. בחובת הלבבות (שער הכניעה פ"ז)² כשמדבר לשה"ר עוברות מצוותיו לחברו שדיבר עליו. וצ"ע הרי לא עשה אותן אלא קיבל חנים וכיצד יהיו לו ללבוש שלא טרח עליו אלא רק מתכבד בקלון חבריו?
- ד. צ"ע האם תורה שלומדים באוניברסיטה נעשה ממנה אכילה בעולם הבא. שהרי חז"ל אמרו ללמוד גם שלא לשמה. דבשלמא לקנטר אמרו חז"ל מוטב שלא למד כלל, אבל הם לומדים לשם חכמה ולא לקנטר, אלא שלומדים בלא אמונה כלל. וצ"ע האם עצם ידיעת התורה והרגל הלימוד מועיל, או רק בשלומד עם אמונה. ואמנם כיון שלא עשו מצווה לשם שמים אין להם לבוש כלל, השאלה אם גם יהיו רעבים.
- ה. אבל צ"ע אם עשו איזה הצלת נפשות וכל המקיים נפש מישאל כאילו קיים עולם מלא (ב"ב יא. ו') האם התורה שלמדו בלי אמונה תועיל להם? נראה שרק מי שיש לו איזה זכות ללמוד תורה למעלה תועיל לו התורה שלמד למטה, אבל צ"ע האם יש לה ערך יותר כיון שלמד בעצמו למטה ולא שלימדוהו למעלה.
- ו. שם בעולם הבא נמצאים בני אדם שהולכים ערומים ממש – צ"ע מזהר ויקהל רי. שכל נשמה שנכנסת לג"ע מקבלת לבוש. – צריך לומר שרבנו מדבר על נשמות שאין להן רשות להכנס לג"ע. וכן משמע לשון השיחה בהמשך 'שאמר בעוה"ב מונחין כמה בני"א בחוץ וכו'. משמע חוץ לג"ע. אבל עיין פרדס רמונים לרמ"ק (לא ה) שהנשמה יש לה לבוש פשוט של ג"ע גם בלי המצוות וע"י המצוות יש לה לבוש מכובד שיכולה לבוא בו לפני המלך.

¹ עירובין יט. – דאמר ריש לקיש פושעי ישראל אין אור גיהנם שולטת בהן קל וחומר ממוזב הזהב מה מוזב הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב עמד כמה שנים ולא שלטה בו האור פושעי ישראל שמליאין מצות כרמון שנאמר כפלה הרמון רקתך ואמר רבי שמעון בן לקיש אל תיקרי רקתך אלא ריקתך שאפילו ריקנין שבך מליאין מצות כרמון על אחת כמה וכמה.

² ראה סנהדרין לו. מימרא זו דקאי גם על פושעים. ושם בילקוט ביאורים עמ' קצ בשם מרומי שדה שריקנין ממצות עשה ומלאים במצות לא תעשה דהיינו בעיקר איסור נדה. וראה סוף מסכת חגיגה במתיבתא שם הערה כז בשם מטיב שיר (הנצי"ב על שיה"ש ד' יג) שם שהם ריקים ממצוות חוקיות ומלאים במצוות כגון צדקה וגמ"ח שהן בטבען של ישראל. וראה ילקוט ביאורים ברכות נו. עמ' קכט בשם מהרי"ל דיסקין שהם מלאים במצוות תשובה דהיינו חרטה וקבלה עתיד. אבל ריקנין ממצות בפועל כי חוזרים לסורם שוב ושוב. (הכוונה לחרטות אמתיות ולא כמובא בשיחות הר"ן אות י' שם החרטה נעלמת גם מהרשע בעצמו רק מתגלה במעשיו שהחרטה גורמת לו להתגבר עליה כל הזמן)

³ ראה גם בספר אוצר תהלות פירוש כנסת ישראל שם על פרק סט פסוק כח כתב לבאר עפ"י חובת הלבבות שלעתיד מראים לצדיק מצוות שלא עשה ולרשע עבירות שלא עשה וביאר כיון שהרשע מחרף לצדיק עוברות המצוות לצדיק והעבירות לרשע וזהו שנקטו חז"ל ביומא כג. המעביר על מדותיו מעבירין ממנו כל פשעיו מעבירין דייקא מלשון והעברתם את נחלתו לבתו והיינו כנ"ל.

⁴ בבא בתרא דף יא. תניא אמרו עליו על בנימין הצדיק שהיה ממונה על קופה של צדקה פעם אחת באתה אשה לפניו בשני בצורת אמרה לו רבי פרנסני אמר לה העבודה שאין בקופה של צדקה כלום אמרה לו רבי אם אין אתה מפרנסני הרי אשה ושבעה בניה מתים עמד ופרנסה משלו לימים חלה ונטה למות אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע אתה אמרת כל המקיים נפש אחת מישאל כאילו קיים עולם מלא ובנימין הצדיק שהחיה אשה ושבעה בניה ימות בשנים מועטות הללו מיד קרעו לו גזר דינו תנא הוסיפו לו עשרים ושנים שנה על שנותיו.

ז. שם בעולם הבא נמצאים בני אדם שהולכים ערומים ממש – רצ"ע ממדרש רבה כי תשא/י^ט שיש אוצר מתנת חינוך למי שאין לו כלל זכויות. ראה בתורה עח תנינא שא"א לומר שהכוונה לרשע שא"כ יהיה שכרו יותר מהצדיק ובלק"ה/י^ט ביאר שהכוונה לרשע שמקבל מהצדיק

ח. כי איזה מלבוש הוא צריך הא הוא רק מלבוש של תורה ומצוות – צ"ע כי מבואר שהמלבוש נעשה מהמצוות ואילו התורה היא מזון הנפש, ולא מלבוש. אבל עיין פרדס רמונים לרמ"ק (לא ה' ראה לקמן) שם אומר חלוקה דרבנן הוא לבוש התורה והמצוות שבהם נתעסק בעה"ז ובלבוש הזה זוכה לעלות ולראות את פני המלך ה' צבאות. ואולי הכוונה למצוות הלימוד/י^ט דכתיב והגית בו יומם ולילה ולא ימוש וכתוב ודברת בם. ויצאת מהכלל לומר שהיא לבוש מעולה יותר. וצ"ע.

ט. אפשר לעשות לו קפטן – צ"ע הרי ערום וצריך תחילה בגד תחתון ולא מעיל עליון.

י. אבל מי שזוכה להתקרב לצדיק אמתי הוא יכול לרוץ להצדיק וליקח אצלו איזה מלבוש להתלבש עצמו – צ"ע מדוע אני צריך לחוש לזה שאהיה נמצא בלא לבוש אחרי ההסתלקות, הרי אני עושה מצוות. ואולי בכל מדרגה שעולה בעוה"ב נבחן שוב הבגד שהכין אם ראוי הוא לבוא בו אל המלך ויש מדרגות שגם אני אהיה נחשב שם ערום והצדיק יכול ליתן לי לבוש לעלות יותר. וצ"ע.

יא. אבל מי שזוכה להתקרב לצדיק אמתי הוא יכול לרוץ להצדיק ולקח אצלו איזה מלבוש להתלבש עצמו – צ"ע אם הוא מקורב לצדיק מדוע הוא ערום ממש, הרי ההתקרבות בעצמה היא מצווה גדולה מאד, והיא עבודה/י^ט, ובפרט לצדיק האמת שיש סביבו כח דוחה גדול כמבואר בתורה ע' ותורה קמ שבמעשיו נדמה שהן לא כהלכה, ותורה רמג שלא רואים עליו שום קדושה אלא אדרבה להפך, ותורה קנב שסובבת אותו קליפה של רשעים המונעים מלהתקרב אליו ואין אלא פתח אחד של אמונה ובחי"מ תב שבכוונה עושה שיחלקו עליו.

יב. צ"ע כיון שמקורב לצדיק מדוע הוא ערום בעוה"ב? – הרי בתורה קכט מבאר שע"י התקרבות לצדיק נאכל לצדיק, והמזון נעשה חלק מהניזון. וכן איתא בספרים כל המחובר לטהור טהור.

יג. בחיי מוהר"ן ק"ב מבאר שכשהצדיק נותן לבוש לערום מיד שואלים אותו באיזה זכות? והוא אומר שהוא צריך אותו לאיזה שליחות אל אדם חשוב שא"א שיבא לפניו ערום – וצ"ע האם כל מקורב לצדיק שמסתלק ערום הצדיק צריך אותו לשליחות. ואם היא רק טענה אבל לא אמיתי היתכן בעולם האמת לטעון טענה לא אמיתית?

יד. צ"ע מה יועיל הבגד שיתן לו הצדיק כיון שהוא רשע, הרי יש לו הרבה בגדים אבל צואים כמבואר בתורה יד.

טו. התורה מתחלקת לשני חלקים בראשון מדבר מנשמות ערומות ובשני מדבר מנשמות רעבות וצמאות, ורק בחלק ראשון אומר שאם היה בחייו מקורב לצדיק יכול לרוץ אליו לקבל לבוש. אבל בחלק השני לא אומר זאת, משמע שמי שלא עסק בתורה ותפילה א"א לעזור לו, אלא שיחזור בגלגול. וצ"ע כי ידוע ספורים על נפטרים שבאו בחלום וספרו שלומדים תורה למעלה אע"פ שבחייהם לא ידעו כלום מיהדות. ונראה שמה ששמענו שלמדו תורה היה מעשה באדם חילוני שנהרג בתאונה ובנו חזר בתשובה והתקשה בלימוד הגמרא והאב בא בחלום ולימד אותו ואמר שכל מה שהבן לומד מלמדים את האב למעלה. ומעשה שני/י^ט באח שנרצח בשמחת תורה תשפד ובא בחלום לאחרתו וסיפר לה שכיון שנרצח על שהוא יהודי הוא לומד תורה למעלה עם ר"ע. משמע שצריך איזה זכות כגון בן מזכה אב או שנהרג על קדוש ה' אפילו בלא כוונה, או שקיים איזה מצווה במסירות נפש/י^ט, אבל זכות התקרבות לצדיק לא מועיל לזה.

^ט שמות רבה מה' – וְחַנְתִּי אֶת אֲשֶׁר אֶחָד, בְּאוֹתָהּ שֶׁעָה הָרָאָה לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת כָּל הָאוֹצְרוֹת שֶׁל מִתֵּן שֶׁכֶּר שֶׁהֵן מִתְקַנִּין לְצַדִּיקִים וְהוּא אוֹמֵר הָאוֹצֵר הַזֶּה שֶׁל מִי הוּא, וְהוּא אוֹמֵר שֶׁל עוֹשֵׂי מִצְוֹת, וְהָאוֹצֵר הַזֶּה שֶׁל מִי הוּא, שֶׁל מְגִדְלֵי יְתוּמִים, וְכָל אוֹצֵר וְאוֹצֵר, וְאַחֲרֵי כֵן רָאָה אוֹצֵר גָּדוֹל אָמַר הָאוֹצֵר הַזֶּה שֶׁל מִי הוּא, אָמַר לוֹ מִי שֵׁשׁ לוֹ אֲנִי נוֹתֵן לוֹ מִשְׁכָּרוֹ, וּמִי שֶׁאֵין לוֹ אֲנִי עוֹשֶׂה לוֹ חֵן וְנוֹתֵן לוֹ מִזֶּה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְחַנְתִּי אֶת אֲשֶׁר אֶחָד, וְחַנְתִּי אֶת אֲשֶׁר אֶחָד, לְמִי שֶׁאֲנִי מְבַקֵּשׁ לָחוּץ, וְכֵן (שמות לג, יט): וְחַנְתִּי אֶת אֲשֶׁר אֶרְחֹם.

^י עיין לק"ה מתנה ג' אות ב' שעיקר האוצר נועד לרשעים דייקא אלא שאינם יכולים לקבל אלא ע"י הצדיק.

^{יא} ספר החינוך – מצוה תיט ...וכל אחד מישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר בין בריא בין בעל יסורין, וכבר אמרו זכרונם לברכה [עירובין נ"ד ע"א], שבעסק התורה יתרפאו כל האברים. ואפילו עני המחזיר על הפתחים, ואפילו בעל אשה ובנים, הכל חייבים לקבוע עתים לתורה ביום ובלילה, שנאמר [יהושע א', ה'], והגית בו יומם ולילה:

^{יב} ראה בספר תפארת היהודי אות קמו בשם היהודי הקדוש מפרשישחא שאמר כל המחובר לטהור הרי הוא כמוהו. והקשה לו הרבי בונים הרי לקתה מדת הדין. והשיב לו שלהיות מחובר לטהור היא עבודה יותר מלהיות טהור בעצמו.

^{יג} סיפר הרב גולדווסער בספרו ושבו בנים ששמע מאחות של אחד הנרצחים בשמחת תורה תשפד.

^{יד} בספר בית דין של מעלה – מעשה באדם שעבר על כל התורה כולה לבד מנטילת ידיים שהקפיד עליה במיוחד עד כדי מסירות נפש ונפטר כשמסר נפשו על כך ובא בחלום לרב העיר שיתיר לו החרם שהחרים אותו בחייו והרב הבחין בו שנעשה למדן ושאלו על כך וסיפר לו שהמלאך שנברא ממצות נטילת ידיים לימד אותו את כל התורה כולה.

טז. בספר הליקוטים להאריז"ל/טו¹⁰ כן בחסד לאברהם ב' סח כתב שרק למוד תורה לשמה הוא מזון הנפש בעוה"ב וצ"ע א"כ מי זוכה לזה? ועוד במנחות צט:טו¹¹ אפילו באמירת ק"ש ערב ובקר יוצא מצות לא ימוש. ובברכות יז:יז¹² גדול הקורא ק"ש בעונתה מהעוסק בתורה. היתכן שלא זוכה עי"ז למלוש בעולם הבא? ואין לו תקנה שהרי לזה גם הצדיק לא יכול לעזור שם כנ"ל שמשמע כאן שרק לבוש יכול ליתן אבל לא מזון הנפש של תורה.

יז. פְּעוֹלָם הָבָא מִנְחִין פְּמָה בְּנֵי אָדָם בַּחוּץ וְהֵם צוֹעֲקִים בְּקוֹל מֶרֶ, תָּנוּ לָנוּ מִה לְאָכֹל. – נראה כוונתו שהם נמצאים חוץ לג"ע וצ"ע כי לכאורה גם בתוך ג"ע מי שלא עסק בתורה ותפילה יהיה רעב וצמא. כמבואר בתורה קצא שאפשר ששניהם יהיו באותו מקום בג"ע אחד ירגיש כל התענוגים וחברו כלום. ולפי המבואר כאן קשה שם כיצד הוא נכנס לשם הרי הרעב וצמא נמצא בחוץ, כי לכאורה בחוץ נמצא רק מי שאין לו לבוש מהמצוות אבל תורה ועבודה הן כבר הכלים להרגיש את התענוג, ואם כן קשה כנ"ל מדוע מי שרעב וצמא הוא בחוץ?

יח. בתורה קצא מבואר שאפשר ששנים ישבו באותו מקום בג"ע אחד ירגיש נועם ה' וחברו לא ירגיש כלום. וצ"ע האם הצדיק יכול לעזור לו בזה? נ"ל שהצדיק יכול ליתן לו רק מלוש שעל ידו יכול לבוא לפני המלך וע"כ אפשר שיהיה אפילו במקום בג"ע סמוך לצדיק, אבל להרגיש את העונג צריך תורה. אבל צ"ע מוזהר פקודי רכט: שע"י הלבוש זוכה לחזות בנעם ה' באספקלריא דנהרא. ובתורה יט תניא אומר שא"א לומר שרק למדנים יזכו לעוה"ב על כן מוכרח שהעיקר היא הפשיטות ותמימות. ולפ"ז משמע שהכל תלוי בהתגברות על היצה"ר כל אחד לפי כוחו ויצרו. אבל מאידך הרי ת"ת כנגד כולם (משנה בפאה א' א'). והרגל הלימוד עולה על הכל כמבואר בספר המדות (לימוד ג). (ואולי אמנם המקום לפי הלבוש וגם מה שזוכה לחזות בנעם הוא ע"י הלבוש, אבל להרגיש את הנועם זה תלוי בלימוד תורה, ואולי מי שלמד תורה יהיה רבי למעלה ומי שהתגבר על יצרו במסירות נפש יהיה תלמיד ויזכה לעונג מכח הלימוד לפי מה שהיה מתגבר על יצרו בעוה"ז וצ"ע)

יט. צ"ע אָחֵר שר"מ ורבי יוחנן הוציאוהו מגיהנם (חגיגה טו:יז¹³) האם נתנו לו לבוש ונכנס לג"ע, אבל העונג זכה מכח התורה שלמד, או כיון שחטא והחטיא ומסתמא תהא על הראשונות הפסיד הכל כמבואר בקדושין מ: ראה שם בן יהוידע שגם צדיק לא יכול להכניס רשע לג"ע קודם שיטהר מטומאת עונותיו. אלא הכוונה שיחזור בגלגול אבל עם עיבור של רבי יוחנן שישמור אותו מהקליפות שברא.

כ. לאכול כמה פרקים משניות ולשתות אח"כ איזה קיפטיליך תהלים – צ"ע מדוע תורה נקרא אכילה ותהלים שתיה? ובפרט לפי המבואר בילקוט שמעוני (תהלים רמז תרעה)¹⁴ שדוד המלך ביקש שאמירת תהלים תחשב

^{טו} ספר הליקוטים להאריז"ל פרשת בשלח – פרק י – ת"ש ויבאו אלימה (ושם שנים עשרה) עינות מים ושבעים תמרים ויחנו שם על המים, ואחר כל זה חוזרים וטובלים (ונדונין בלחט) החרב המתהפכת, שהוא מדבר סין, וישם מדברה כעדן, שבין אילים ובין סיני, (ובעת שהם) באותו עונש האש הדק, צועקים ואומרים מי יתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים בעוה"ז, (ממותנו במדבר) ברעב, כשלא יש תורה הרבה משיגים עונש גדול בדיון ההוא של להט החרב. אז (מקבלים עונשם). וכאשר ישיגו המדרגה ההיא ורוצים ליכנס בג"ע, אומר להם הנני ממטיר לכם (לחם מן השמים). ככאן תאכלו הרבה לחם מהתורה שעסקתם בעוה"ז שהוא מזון הנפש, שהוא (רמ"ח איברים) ושס"ה גידים, שהם כולם תר"ג מצות התורה שהם מלוש, והתורה עצמה הוא (מזון הנפש. ואם לא עסק) אדם בתורה לשמה יומם ולילה, לא יש לו מזון לעולם הנשמות, אפילו שיש לו מלוש שהם המצוות:

^{טז} מנחות דף צט: – תניא רבי יוסי אומר אפי' סילק את הישנה שחרית וסידר את החדשה ערבית אין בכך כלום אלא מה אני מקיים לפני תמיד שלא ילין שלחן בלא לחם א"ר אמי מדבריו של ר' יוסי נלמוד אפילו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית קיים מצות לא ימוש (את) ספר התורה הזה מפיו. אמר רבי יוחנן משום ר"ש בן יוחי אפי' לא קרא אדם אלא קרית שמע שחרית וערבית קיים לא ימוש. ודבר זה אסור לאומרו בפני עמי הארץ. ורבא אמר מצוה לאומרו בפני עמי הארץ.

^{יז} ברכות י: אָמַר רַבִּי מְנַי: גְּדוֹל הַקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע בְּעוֹנָתָהּ יוֹתֵר מִהָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה. מִדְּקִנְיָ: הַקּוֹרֵא מִכָּאן וְאֵילָף לֹא הִפְסִיד כְּאֵדָם הַקּוֹרֵא בַּתּוֹרָה. מִקְּלָל דְּקוֹרֵא בְּעוֹנָתָהּ – עֲדִיף.

^{יח} חגיגה דף טו: – כי נח נפשיה דאחר אמרי לא מידן לדידיניה ולא לעלמא דאתי ליתי לא מידן לדידיניה משום דעסק באורייתא ולא לעלמא דאתי ליתי משום דחטא. אמר רבי מאיר מוטב דלידידיניה וליתי לעלמא דאתי. מתי אמות ואעלה עשן מקברו? כי נח נפשיה דרבי מאיר סליק קוטרא מקבריה דאחר. אמר רבי יוחנן גבורתא למיקלא רביה? חד הוה בינא ולא מצינן לאצוליה? אי נקטיה ביד מאן מרמי ליה מאן, אמר מתי אמות ואכבה עשן מקברו? כי נח נפשיה דרבי יוחנן פסק קוטרא מקבריה דאחר.

בן יהוידע – שם אי נקיטנא ליה בידי מאן מרמי ליה מינאי. הדבר יפלא איך יוכל הצדיק להכניס רשע לגן עדן, בלתי שיתוקן תחלה ויטהר מטומאת עונותיו, ובספר הקטן אדרת אליהו בפרשת ואתחנן פרשתי מאמר זה יפה, דהכוונה שיבא אלישע בגלגול להתקן בעולם הזה, אך כדי שלא יקלקל יותר עשה לו תקנה זו שהוא ר' יוחנן עצמו תבא נפשו עמו בסוד העיבור, ואז תשמרהו מן הקליפות שבאים עליו לקלקלו, ולזה אמר מאן מרמי ליה מנאי, רצה לומר מאן מכוחות החיצונים והקליפות יוכל להשליכו מידי, להפילו עוד הפעם בבור שחת לקלקלו, וכמפורש כל זה בהרחבת דברים על פי דבריו של גדול רבינו אדונינו האר"י ז"ל בשער הגלגולים, יע"ש:

^{יט} ילקוט שמעוני על תהלים פרק יט רמז תרעה – יהיו לרצון אמרי פי. שיעשו לדורות ויחקקו לדורות ואל יהו קורין בהן בקורין בספרי מירוס אלא יהו קורין בהן והוגין בהם ונוטלין שכר עליהן כנגעים ואהלות.

אמרי שמאי (דברים ג) – החיד"א בספרו מדבר קדמות מערכת ת' אות כ"ח, מביא דברי רבינו אפרים על התורה (כתב יד), כל האומר תהלים בכל יום, כאילו קיים כל התורה כולה, וזהו תוכו, לרגלך, ישא, מדברותיך, ראשי תיבות תלים, וסמך ליה תורה צוה לנו משה,

כעסק תורה בסוגיות חמורות של נגעים ואהלות. אמנם מצינו בתפילה "שפכי כמים לבך" אבל גם התורה נמשלה למים כמ"ש הוי כל צמא למים (תענית ז.ו.כ). ונראה שאדרבה מכאן שנתקבלה בקשתו של דוד ממה שאומר שתהלים הם מזון הנשמה ולא לבוש הנשמה אלא שאינה כתורה ממש שהיא אכילה אלא היא כשתיה, אבל כידוע שתיה לא פחות חשובה מאכילה, שהרי שתיהן א"א לחיות בלעדיו.

כא. ולשתות אח"כ איזה קפיטליך תהילים, ולעיל אמר לא. לא. אין אנו צריכים אכילה זאת רק אנו צריכים אכילה ושתיה של תורה ועבודה. משמע שכל תפילה היא בחי' שתיה, ומדוע נקט דווקא תהילים? ואם כיון שתהילים נחשב כמו תורה כמבואר בילקוט שמעוני תהילים רמז תרעח, א"כ מדוע כל תפילה נחשב מזון הנפש יותר משאר מצוות. ונראה שיש בזה מדרגות ובוודאי בכל תפילה יש יותר דביקות מהדביקות של מצווה ועל כן היא במעלה יותר ממצווה, ונעשה ממנה מזון הנפש דהיינו שתיה ולא רק מלבוש. אבל לתהילים יש מעלה יותר מכל תפילה כי נחשבת גם כתורה ועוד שתפילה בלשונו של דוד המלך מסוגל מאד ושייך לנפש כל אחד מישראל.

כב. מדוע צריך אכילה ושתיה בעולם הבא הרי אין שם גוף ואילו אכילה ושתיה הם לחבר נשמה לגוף. ואולי הוא מזון הנפש שגם היא נקראת גוף ביחס לנשמה, או בחי' מחבר להשגות אלוקות. ואע"פ שנפש מלביש את הרוח אין זה בגד. כי הבגד שנעשה מהמצוות הן אור עב שנעשה מחשמל דבי"ע (מתוק מדבש זוהר פקודי רכט).

כג. צ"ע כיון שאמרו/כ"א שהרצון וכסופים לעשיית המצווה כראוי עולים על העשיה בפועל, האם גם הלבוש הנעשה מהרצון יותר משובח מהלבוש הנעשה מהמעשה מצווה בעצמו? עיין דבורי אמונה (ח"ה עמ' סו) שם אומר רבי לוי יצחק בנדר זצ"ל שהמלבוש הנעשה מרצונות טובים עדיף ונאה ממה שנעשה ע"י המעשה מצווה בעצמו וצ"ע שסומך דבריו אל זוהר משפטים צג: ושם לא אמרו אלא שדוד המלך ביקש שגם מי שלא יודע לכוון סוד המצווה יחשב לו שעשה את המצווה בשלימות. אבל משמע כך בכמה מקומות עיין שיחות הר"ן נא/כ"ב מי שיכול לומר על עצמו שעובד את השי"ת כפי שראוי לעבוד את ה' ית' אבל לכסוף אפשר. ועיין בזה עוד מה שכתב מהר"ל דרך החיים על אבות פ"ד משנה יח/כ"ב שהנכסף אל המצווה יותר דבוק בו ית' מהעושה אותה.

כד. צ"ע האם תמכי אורייתא שנותנים ממונם ללומדי תורה לא יהיו רעבים וצמאים שם? היא סוגיא ארוכה ראה בהקדמה לתורה קצא וכאן בסוף הבאנו חלק ממנה.

עד כאן ההקדמה

עכ"ל. וכן איתא במדרש תהלים מזמור א' אות ח': שדוד המלך התפלל, שמי שקורא תהלים והוגה בהן, נוטלים עליהם שכר כנגעים ואהלות. וכן שם במזמור ע"ח, שלא יאמר לך אדם, אין מזמורת תורה – אלא תורה הן.

כ" תענית דף ז. – (ואמרו) [ואמר] רבי חנינא בר אידי למה נמשלו דברי תורה למים דכתיב הוי כל צמא לכו למים לומר לך מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה ואמר רבי אושעיא למה נמשלו דברי תורה לשלשה משקין הללו במים וביין ובחלב דכתיב הוי כל צמא לכו למים וכתוב לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלוא כסף ובלוא מחיר יין וחלב לומר לך מה שלשה משקין הללו אין מתקיימין אלא בפחות שבכלים אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה.

כ"א לק"ה (בשר וחלב ד' א') כסופין דקדושה יקר מן הכל. ועיין שם ברכת המזון ד' כ' (עפ"י תורה סו) עי"ש אריכות בעניין מעלת הרצון על המעשה.

כ"ב שיחות הר"ן אות נא – ולעבד ה', איני יודע מי הוא שיוכל לומר שיעבד את ה'. – לפי גדלת הבורא יתברך, מי שיועד מעט מגדלתו יתברך, איני יודע אף יכול לומר שיעבד אותו יתברך. ושום מלאך ושרף אינו יכול להתפאר על זאת שיוכל לעבד אותו יתברך, רק העקר הוא הרצון, להיות רצונו חזק ותקפו תמיד להתקרב אליו יתברך. ואף-על-פי שהכל חפצים ורוצים לעבדו, אף-על-פי כן אין כל הרצונות שוין. ויש חלוקים רבים ברצון. אפלו באדם אחד בעצמו בכל עת ובכל רגע יש חלוקים גדולים בין הרצונות. והכלל, שעקר הוא הרצון והקסופין שיהיה כוסף תמיד אליו יתברך, ובתוך כך מתפלליו ולומדין ועושין מצוות. (ובאמת לפי גדלתו יתברך כל אלו העבודות אינם כלום רק הכל הוא ברך "כאלו", כי הכל הוא כמו שחוק בעלמא כנגד גדלתו יתברך. בלשון אשכנז קלאמירשט).

כ"ג מהר"ל דרך החיים על אבות פ"ד משנה יח – יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא – יש לך לדעת איך התשובה ומעשים טובים הם יפים מכל חיי העולם הבא והוא דבר עמוק, וזה כי מצד התשובה ומעשים טובים אשר הם בעולם הזה האדם מתעלה מן עולם הזה הגשמי להיות אל הש"י, והנה מתנועע האדם אל הש"י כאשר האדם הוא בעל תשובה ואשר הוא מתנועע אל דבר הוא נחשב עמו לגמרי ביותר, כי המתנועע אל הדבר הוא מצד הדבר שאליו הוא מתנועע כאלו הוא דבר אחד עם מי שאליו התנועה. וכבר רמזו חכמי אמת דברים אלו בפרק כל כתיבי (שבת ק"ח, ב') אמר ר' יוסי יהא חלקי עם המתים בדרך מצוה עד כאן, ולמה אמר עם המתים בדרך מצוה ולא עם עושי מצוה. אבל המתים בדרך מצוה הנה הוא מתנועע אל הש"י נחשב שהוא עם הש"י כי התנועה אל הדבר כאלו הוא אחד עמו, מה שאין כך מי שעשה כבר המצוה וקנה אותה הרי קנה המדרגה שיש לעושי מצוה אבל לא יאמר בזה שהוא מתעלה להתדבק בו יתברך לגמרי, אבל כאשר הוא מת בדרך מצוה והיה מתעלה להתדבק בו ומתוך זה הרי הוא מת הרי מתדבק עם הש"י. וכך הוא הדבר הזה בעצמו גם כן כי בעולם הזה שיש תשובה ומעשים טובים והאדם עושה המצוה תמיד לשוב אל הש"י, דבר זה נחשב יותר דבק עם הש"י מצד זה מכל חיי עולם הבא, שהדבר הזה מה שיש לו חיי עולם הבא כבר הגיע למדרגתו אשר ראוי לו בעולם הבא, ואינו דבר זה כמו שהוא בעל תשובה ומעשים טובים שהוא שב אל הש"י שמצד שהוא מתעלה אל הש"י הוא עם הש"י לגמרי.

שיחה כג

ענה ואמר: הרחמנות של העולם הזה הפל רואין, דהיינו חסרונות גשמיים, כגון אוכל וביגוד ודירה, ובשביל זה הפל רודפין אחר העולם הזה כדי לא להגיע למצב כזה שיחסר להם גשמיות. פי רואין פשהאדם רעב וצמא וכיוצא קשה לו מאד ויש רחמנות גדול עליו. וכן מי שהולך עירם ויחף יש רחמנות גדול עליו.

אבל מי שיש לו עינים לראות את החסרונות של מי הסתלק מהעולם הזה, ורואה גדל הרחמנות שיש על הנשמות שבעולם הבא, פי שם בעולם הבא נמצאים בני אדם שהולכים ערפים דהיינו נשמות ערטילאין/כ"י ממש כי הסתלקו לעולם הבא בלי שום מצווה שעשו/כ"י, ואי אפשר לרחם עליהם כלל. פי בעולם הזה פשהאדם עירם בלא מלבוש אזי אפשר לקבץ נדרות עבורו ולעשות לו קאפטין שגם אם חסר לו הביגוד שתחת המעיל העליון אבל עכ"פ הוא נראה טוב. אבל בעולם הבא מי שהולך עירם אי אפשר לרחם עליו כלל. פי שם אין מועיל שום רחמנות פי איזה מלבוש הוא צריך? הא הוא רק מלבוש של מצות תלמוד/כ"י תורה ומצוות כמבואר בחסד לאברהם/כ"י שהם תרי"ג איברים רוחניים שתיקונם ע"י תרי"ג מצוות שקיים האדם בעולם הזה, והם לבוש

כ"י זוהר משפטים דף צט: – ואמר עוד הסבא כי בני אדם לא יודעים כמה גלגלין וכמה עובדין סתימין עבדי קדשא בריה הוא כמה גלגלים וכמה מעשים סתומים ותיקונים עושה הקב"ה ביה"ק כמה נשמות ערומות שאין להן לבוש של חלוקה דרבנן במה להתלבש בו, לפי שלא עסקו בתורה ובמצוות שמהם נחנן לבוש להנשמה, וכמה רוחין ערטילאין אולין בההוא עלמא דלא עאלין לפרגודא דמלכא וכמה רוחות ערומים הולכים בעולם העליון שאינם יכולים ליכנס למחיצתו של הקב"ה לפי שאינם קשורים עם הנשמה מחמת עונותיהם, וכמה עלמין אתהפך בהו וכמה עולמות מתהפכים על ידם מרחמים לדין או מדין לרחמים, על ידי חלוקה הזמנים, כי כל חלוקה זמן וזמן מחייב בחינה ידועה לפי חלופו, ועלמא דאתהפך בכמה פליאן סתימין והעולם הזה שאנו רואים שמתהפך בכמה פליאות סתומות, ובני נשא לא ידעין ולא משגיחין ובני אדם לא יודעים ולא מתבוננים בזה הגם שנראה לעין כל, והיך מתגלגלין נשמתין כאבנא בקוספיתא ואיך מתגלגלות הנשמות כאבן בכף הקלע, כמה דאף אמר שאביגיל אמרה לדוד המלך ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע פ"י תהיה משוטטת נעה ונדה כהאבן הקלועה בכף הקלע, והם נשמות שלא זכו לעלות אל מקום מנוחתם. (מ"ק ומ"ל ומפ"ס)

זוהר כי תצא רע"מ דף רעה. – שאילו ליה מארי מתנייתין שאלו אותו חכמי המשנה, רעיא מהימנא, הא פקודא דא הוה מקיימין ישראל בארעא דישדאל הרי מצוה זו של לקט ופאה היו מקיימים אותם ישראל גם בהיותם יושבים בארץ ישראל, שאז היה הקב"ה במקומו, ולא שייך לומר שהקב"ה והשכינה הם בגלות ונקראים עני וגר, אם כן למה כתוב בהם לעני לגר תעזוב אותם. אמר לון אמר להם הרעיא מהימנא שגם בהיות ישראל בארעא היה שייך ענין הגלות, בגין לאתערא רחמי על אלן דמתתרי מאתריהו כדי לעורר רחמים על אלו שנתגרשו ממקומם, דהיינו על אלו בני ארץ ישראל שיצאו לחוץ לארץ בזמן הבית, שכל הדריס בחוץ לארץ נכנעים תחת ממשלת השבטים שרים ונקראים גרים, וצריכים לעורר עליהם רחמים, ולכן נקרא אז הקב"ה גר, דבר נש כד איהו לבר מאתריה גיורא אתקרי כי אדם כשהוא מחוץ למקומו נקרא גר, כל שכן על נשמתין דאולין ערטילאין מההוא עלמא כל שכן השכינה גולה עבור הנשמות ההולכות ויורדות ערומות מעולם העליון, ר"ל שלא זכו להתלבש בלבושים של תורה ומצוות, לכן לא יכלו להיות בגן עדן, ונדרשו ממחיצתם, ואתיין לעלמא דין בגינייהו ובאות לעולם הזה בשביל עונות עצמם ולא בשביל תקון הדור, והם כפרס הכרס וכפאה לפי שמתפרזות בפאות העולם, ועליהם היו מגונות מצות הפרט והפאה הניתנת לעניים, שבוה נותנים כח לשכינה להגן עליהם ולעזורם לצאת מגלותם, ובענין זה יש מציאות גלות השכינה ובעלה גם בזמן הבית, שצריכים לצאת חוץ מקומם להגן על אלו הנשמות בגלות, והאי איהו דאמר קרא וזהו שאמר הכתוב כצפור נודדת מן קנה, דא נשמתא הצפור הוא משל על הנשמה שנדרה מן הגן עדן בעוונה, דשכינתא לא זזה מנה השכינה וזה ממנה מלשומרה, כדי שלא ישלטו עליה החיצונים עד שתתוקן, ומש"כ בן איש היינו הקב"ה שהוא ז"א, דאתמר ביה שנאמר בו יהו"ה איש מלחמה, נודד ממקומו דהיינו דאיהו נע ונד מאתריה דאיהו עלמא דאטי בינה שהוא נע ונד ממקומו שהוא עולם הבא, דהיינו מן הבינה שהוא מקבל ממנה המוחין דגולות, ונד אפתרה בעלמא דין והוא נודד והולך אחרי השכינה בעולם הזה בהיותה עם הנשמה הנדרה, עד דתשלים יומין דאתחייבת למיזל לבר מאתרהא עד שתשלים הנשמה את היום שנתחייבה ללכת חוץ למקומה, ואיהו נטייר לה והקב"ה שומר את השכינה, עד דתחזיר לה לאתרהא עד שיחזיר אותה למקומה עם הנשמה הנדרה, ואומי דלא יחזור איהו לאתריה עד דתחזיר לה לאתרהא ונשבע שלא יחזור למקומו עד שיחזיר את השכינה למקומה.

כ"י צ"ע לפי המבואר בחובת הלבבות שמי שמדברים עליו לשון הרע מקבל את המצוות של זה שדובר, האם צ"ל שאותו אחד שעלה למעלה ערום גם לא דברו עליו לשון הרע מעולם? או שעליו אין איסור לדבר לשון הרע.

כ"י מלבוש של תורה ומצוות – וכן הוא לשון הרמ"ק לקמן בהערה. – וצ"ע כי מבואר שהמלבוש נעשה מהמצוות ואילו התורה היא מזון הנפש, ולא מלבוש. ואולי כוונתו למצוות לימוד תורה. ויצאת מהכלל לומר שהיא לבוש מעולה יותר.

כ"י חסד לאברהם מעין ב' נהר סח – בביאור שאר וכסות הנשמה: – והענין כמו שלשלימות כל צרכי הגוף צריך ב' דברים, הא' המלבושים, והב' המאכל, כן שלשלימות הנשמות צריך ב' דברים הא' המצוה, והב' עסק התורה, וזה כי הנשמה יש בה רמ"ח אברים רוחניים ושס"ה גידים רוחניים, והיא בתוך הגוף אבר רוחני באבר הגשמי ברמ"ח אברים שכנגדם רמ"ח ניצוצי הנשמה, ואם האדם יעבור עבירה ח"ו בעין להסתכל בדבר האסור, אז נסתמה עין הנשמה ונתכסה בקליפה ואינו רואה הרוחניות, ואינו רואה סודות התורה והספר לפניו, וכן האוזן ושאר האברים שיתחרש האוזן הרוחני ולא ישמע הדברים הרוחניים ומה שמכריז המלאך, וכן הפה נאלם ואינו יכול לדבר הדברים הרוחניים... וכן אמר להזהיר על השאר בכל עת יהיו בגדיך לבנים וגו', ירצה יהיה הגוף שהוא מלבוש ובגד לנשמה מלובן במצות להלביש הנשמה, ושמן על ראשך שהיא הנשמה שהיא נר ה' אל יחסר, שאם ח"ו יהיה להיפך יפגום בנשמה כנוכח ברמ"ח אבריה והם מלוכלכים, וצריך ללבנם באור גיהנם לשרוף המלבוש השחור וללבן הנשמה ולטהרה ולהחזירה למקומה שממנה חוצבה: גם מזון נפש היא התורה שאם בעולם הזה לא יעסוק אדם בתורה לשמה יום ולילה, לא יש לה מזון בעולם הנשמות אפילו שיש בידו מלבוש שהוא המצות אז בעולם הנשמות יהיה רעב מהמזון העליון בעולם הנשמות, והיינו סוד ויצאו העם ולקטו דבר יום ביומו, לוקטים שכרם ומזונם דבר יום ביומו, והכפל להודיעך שיש יום בעולם הזה ויש יום בעולם הבא, ומה שעוסק האדם בעולם הזה ביום אחד כנגדו למעלה יש יום גדול רוחני שאין להם סוף, וכל התורה והמצוות שעוסק האדם בעולם הזה יום קטן מוגבל ובעולם הנשמות עולה לאין סוף, וזהו דבר יום ביומו ר"ל הדבר שהוא התורה שידבר בה האדם בעולם הזה מוליך אותם ליומו שהוא היום של מעלה, והכוונה שצריך האדם להוליך עמו שיהיה לו מזון לנפשו בגן עדן, וחמ"ל:

הנשמה לבוא בו לפני המלך. ובזוהר/כ"ו מבואר דהיינו כלים רוחניים המקיפים את נשמתו בעולם הבא שעל ידם היא משיגה/כ"ט נעם ה' בלא רבוי אור/ל' ולזה דהיינו לחסרון הלבושים אין מועיל שם רחמנות. אבל מי שזוכה להתקרב לצדיק אמת בחייו הוא יכול לרוץ להצדיק גם בעולם הבא ולקח אצלו איזה מלבוש להתלבש עצמו/לא. אבל מי שלא זכה להתקרב לצדיק בחייו מאד קשה שיזכה להתקרב אליו בעולם הבא כמבואר בסוף תורה עת תנינא/לב. וגם אם יזכה אפשר שלא יוכל הצדיק ליתן לו לבוש לפי המבואר בחיי מוהר"ן קב שאפילו לאחד מאנשיו צריך הצדיק לתרץ מדוע נותן לו מלבוש.

שוב שמעתי שיחתו הקדושה מעין זה, שאמר בעולם הבא מנחין פמה בני אדם בחוץ לגן עדן והם צועקים בקול מר, תנו לנו מה לאכל. ובאין אצלם ואומרים להם: הרי לכם אכילה ושתיה גשמיים אכלו ושתו, אע"פ שאין למעלה שום גשמיות הכוונה למשל שכביכול מגישים לפניהם, והם משיבים לא, לא, אין אנו צריכים אכילה זאת, רק אנו צריכים אכילה ושתיה של תורה ועבודה דהיינו תפילה/לב. וכן מנחים פמה בני אדם ערמים/לד' בחוץ והם צועקים גם כן מאד: תנו לנו פמה להתפסות.

כח זוהר פקודי דף רכט: – פין דאתקרב מתמן אצריך למלבושא אחרא כיון שנתגרש משם היה צריך למלבוש אחר, כדן אז כתוב ויעש יהו"ה אלהים לאדם ולשתו כתנות עור עור בעי, וכלא פמה דאצריך וכל אחד מתלבש כמו שצריך להתלבש לפי העת והמקום וכפי זכותו. והכא כגוונא דא עשו בגדי שרד לשרת בקדש, לאעלא בקדשא וכאן בבגדי כהן גדול עשו כעין זה את בגדי השרד לשרת בקדש, כדי ליכנס בהם בקודש כנוכר למעלה. והא אוקמוה והרי כבר ביארו החברים, דעובדין טבין דבר נש דעביד בהאי עלמא כי המעשים טובים דהיינו מצות מעשיות שאדם עושה בעולם הזה, אינן עובדין משכי מנהורא דזיוא עלאה אלו המעשים טובים מושכים מאור של זיו העליון, לבושה לאתקנא ביה להחוא עלמא לבוש להיות מוכן להתתקן בו לעולם הבא, לאתחזא קמי קדשא בריה הוא להתראות בהם לפני הקב"ה, כלומר לעלות למלכות כסוד מ"ן לגנוס יחוד עליון, ובהחוא לבושה דלביש ובוה הלבוש שמתלבש, שהוא לבוש שנעשה מהמצות, אתהני וחמי זו אספקלריאה הנשמה נהנית ורואה במראה המאירה שהוא אור הכינה המאיר בת"ת ומלטייר במלכות, כמה דאת אמר לחזות בנועם יהו"ה שהוא אור הכינה המלוכס בת"ת, ולבקר בהיכלו היכל הוא סוד המלכות שסך נהנים נשמות הדיוקים מאור הכינה, וזה הלכוש של הנשמות נמשך מחשמלים לעולמות כ"ע, והוא החלוקה דכנן שבו מתלבשים הדיוקים כגון עקן, האר"ל. ועל דא נשמטא אתלבשת בתרין עלמין ועל כן הנשמה מתלבשת בלבושים של שני עולמות, למחוי לה שלימו בכלא שחיה לה שלימות בכל העולמות, בהאי עלמא דלתתא ובעלמא דלעילא בתחילה מתלבשת בעולם שלמטה בגוף גשמי, כדי לסגל מצות ומעשים טובים, ועי"ז מתלבשת בעולם שלמעלה בלבוש רוחני, שבו תזכה לחזות בנועם ה' ועל דא כתיב ועל זה כתוב אף צדיקים יודו לשמך ישוים את פניה שפירושו אף צדיקים יודו לשמך, בהאי עלמא הצדיקים מודים לשמו של הקב"ה בעולם הזה, ובזכות זה ישבו ישוים את פניה, בהחוא עלמא יזכו לשבת בלבושים רוחניים בעולם הבא. (נמ"ק ומ"מ ומפ"ש)

כט לפי המבואר כאן שיש חילוק בין לבושי הנשמה שע"י המצוות למזון הנפש ע"י תורה, נראה שע"י הלבוש זוכה לבא לג"ע ולחזות בנעם ה' אבל להרגיש צריך תורה או עכ"פ מסירות נפש כמו שביארנו בתורה קצא.

ל פרדס רמונים לרמ"ק – שער לא פרק ה' – בבאור תועלת הנשמה בעולם הזה. והענין הוא כי עקר הנשמה היא אחר עלותה מעולם המעשה אל עולם השכר. כי קודם רדתה היא חסרה הרבה ואף אם היא במקום גבוה ברומו של עולם והענין הוא הנשמה אין לה מציאות קודם ההולדה העליונה ואף אחר ההולדה היא בערומה. והיא מתלבשת אחר רדתה בגן עדן התחתון בלבוש טהור מאויר ג"ע וכן כל דרך המדרגות שתתעלה אז תרד ותתלבש. וכאשר תתעסק בעולם הזה במעשה התורה אז תזכה אל לבוש יפה הנקרא חלוקה דרבנן והוא לבוש התורה והמצות שבהם נתעסק בעה"ז ובלבוש הזה זוכה לעלות ולראות את פני המלך ה' צבאות אביה כי קודם בואה בעולם הזה היתה ערומה ובצאתה מעה"ז לא תבא אל המלך עד היותה מתלבשת בלבושי התורה והמצות. מפני שלבוש אויר ג"ע הוא לבוש פשוט מגוהץ בלי קישוטין והיא צריכה להיות שש וארגמן לבושה לבושי הקשוטין שהם רוחניות המצות והם דקים רוחניים שבהם תתקרב על גבי המזבח על ידי (ומיכאל) הכהן הגדול. עכ"ל.

בעניין הלבושים של הנשמות בגן עדן ראה באריכות בספר שבט מוסר פרק לה

לא עיין חיי מוהר"ן אות קב לעיל בשיחות

לב תורה עת תנינא – וצריכין לבקש מאד מהשם יתברך, לזכות להתקרב להצדיק האמת, כי אשרי למי שזוכה להתקרב בעודו בחיים חיותו לצדיק האמת, אשרי לו, אשרי חלקו. וכי אחר כך (הינו לאחר מיתה) קשה אז מאד להתקרב, וצריכין מאד להרבות בתפלה ותחנונים מאד, שיזכה בחיים חיותו להתקרב לצדיקי אמת. כי הבעל דבר שם לבו על זה מאד עכשו, לבלבל את העולם, כי ישראל הם עכשו קרובים אל הקץ מאד, ויש עכשו לישראל געגועים גדולים וכסופין גדולים להשם יתברך, אשר לא היתה כזאת בימי קדם, וכל אחד נכסף מאד להשם יתברך. על כן הערים הבעל דבר והכניס מחלקת בין הצדיקים, והקים בעולם מפרסמים הרבה של שקר, וגם בין הצדיקים האמתיים הכניס מחלקת גדול, עד שאין אחד יודע היכן האמת. על כן צריכין לבקש מאד מהשם יתברך לזכות להתקרב להצדיק האמת:

לז תענית דף ב. – דתניא לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם איזו היא עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפלה.

לד ראה גם זוהר חדש יתרו דף נא. (סתרי תורה ואתה תחזה) (עם ביאור מתוך מדבש) – ואלין תרין רוחין מתפשטין ואזלין לנזקא דטיגרא ואז אלו הכ' רוחות מתפשטים מן הענף והולכים לנזק כנסעל, דתמן מתפשטין כל רוחין ערשילאין דלא עאלין לגו פרוגדא דמלכא אשר שם מתקבלים כל רוחות הערומים של בני אדם, שאינם יכולים ליכנס למחילת המלך כ"ה, ומפרש ואנן ערשילאין בהאי עלמא והם ערומות בעולם הזה, שאין להם לבושים מחורה ומזוה, וכד נפקי מהאי עלמא משטטי לאעלא בהחוא עלמא וכשיואלים מעולם הזה הם משוטטים ורואים להיכנס לעולם העליון, אבל ונעלין תרעא באנפיהו בכל סטרין דעלמא ונעלים דנפיהם את כל השערים שכלל לדי העולם, ולא אשכחו ניהא ואינם מואלים מקום מנוחה, עד דאנן נפקין ומשטטין בעלמא עד שהם יואלים ומשוטטים בעולם, ואלין אקריין בשמחה ששנות ואלו נקראים בשם שנות, לפי שזוכים בעולם הזה.

עֲנֵה וְאָמַר: אֲשֶׁרִי מִי שְׂזוּכָה לֶאֱכֹל בְּמָה פְּרָקִים מִשְׁנֵינֹת שיהיה לו למזון הנפש בעולם הבא, **וְלִשְׁתוֹת אַחֶר-כֵּן אֵיזָה קְפִיטְלִיךָ תְּהַלִּים/לֵהִי** (ותפילות/לֵהִי) שגם הם מזון הנפש **וְלִהְתַּלְבֵּשׁ בְּאֵיזָה מִצְוֹת** כדי שיהיו לו על ידן לבוש כבוד שיוכל לבא בהן לפני המלך בעוה"ב.

וגם בסור מרע טוב לאדם להרגיל עצמו לעולם הבא ולפרוש מתאוות כמבואר בשיחות הר"ן צו/ל"ו: ועיקר גדול הוא להיות נכסף לעשייה כי ע"י הכסופים נעשים לבושים משובחים אפילו מהעשייה בעצמה (רבי לוי יצחק בנדר זצ"ל).

וגם העסוק בפרנסתו ואינו יכול ללמוד תורה הרבה חייב כפי יכולתו ויועיל מאד אם יתמוך בלומדי תורה, עיין תורה רד שהמעות שנותנים לתלמיד חכם הם תורה ממש. ועיין הקדמת הזוהר דף ח. שהלימוד הוא במחשבה ודיבור וחסר חלק המעשה שאותו עושה התמכין אורייתא. שמקבל שכר כאילו למד בעצמו. ועיין יפה תואר/ל"ח על מדרש רבה בראשית עב ה'ל"ט שמח זבולון דמשמע שם ששכרו של זבולון גדול משל יששכר, וכן

ל"ה דף על הדף על ברכות דף ג: כתב בספר **ברכת אהרן** עמ"ס ברכות (מאמר ז): מכאן יש להביא קצת סמוכין למה שנתפשט המנהג שלא לאמר תהלים בלילה קודם חצות וי"ל דה"ט משום שגם דוד המלך לא אמר שירותיו ותשבחותיו עד אחר חצות כדאיתא בש"ס כאן. וכתב עוד שם: אמנם בגוף הדבר אי מותר לומר תהלים בלילה ראיתי **באשל אברהם** על אר"ח (סי' רלה) שכתב שאין שום קפידא על אמירת מזמורי תהלים בלילה דכיון שאמירת מזמורי תהלים חשוב כנגעים ואהלות א"כ הוה כלימוד משניות שזמנו כל הלילה ועי"ש שכתב דאפי' המקפידין הוא רק לומר ביחידות אבל בציבור לית לן בה.

וראה **בבאר היטב** (סי' רלח ס"ק ב) מהאר"י הק' שלא לקרוא מקרא בלילה ע"ש. אך כאמור בסוגין מבואר דבתהלים שאני. וראה בספר שמירת הגוף והנפש (סי' פד אות ב) עוד בזה.

בספר מרפסין איגרי (ע' קצו) מביא שנשאל הגאון ר' שלמה זלמן אויערבך זצ"ל, לפי מה שכתב בשו"ת בית אפרים (אר"ח סי' סח) שאדם המפסיק מלימוד התורה כדי לקרוא בנביאים או כתובים, עובר על ביטול תורה. א"כ איך הפסיק דוד המלך בחצות הלילה מלימוד התורה ועבר לשירות ותשבחות. וכן איתא במדרש (ב"ר סח, יא) שיעקב אבינו בעת היותו בבית לבן סיים כל לילה ספר תהלים. ואיך עשה כן. **ותירץ הגר"ש זצ"ל**: אמנם (לפי דעת הבית אפרים הנ"ל) הפוסק מלימוד משנה או גמרא וקורא תהלים, יתכן שנחשב כמבטל תורה באיכות, אך יעקב אבינו ודוד המלך לא קראו תהלים אלא עסקו בו במלוא העיון והעמל, בפשט, רמז, דרש וסוד עכ"ד ודפח"ח. עד כאן לשון דף על דף.

ל"ו **כמבואר לעיל** – לא. לא. אין אנו צריכים אכילה זאת רק אנו צריכים אכילה ושתייה של תורה ועבודה. משמע שכל תפילה היא בחי' שתייה ומדוע נקט דווקא תהלים? ואם כיון שתהלים נחשב כמו תורה כמבואר בילקוט שמעוני תהלים רמז תרעה. א"כ מדוע כל תפילה נחשב מזון הנפש יותר משאר מצוות. ונראה שיש בזה מדרגות ובוודאי בכל תפילה יש יותר דביקות מהדביקות של מצווה ועל כן היא במעלה יותר ממצווה ע"כ נעשה ממנה מזון הנפש דהיינו שתייה ולא רק מלבוש. אבל לתהלים יש מעלה יותר מכל תפילה כי נחשב כתורה ועוד כי תפילה בלשונו של דוד המלך מסוגל מאד ושייך לנפש כל אחד מישראל.

ל"ז **כמבואר בשיחות הר"ן** אות צו – ראוי לאדם להרגיל את עצמו להיות בעולם הבא, דהיינו להיות מפרש מתאוות, כמו בעולם הבא שאין בו לא אכילה ולא שתייה ושום תאוה מתאוות הבהמיות הכלות ונפסדות של העולם הזה. וכמו שאנו רואין החולה, מחמת שהוא סמוך קצת לעולם הבא, על כן הוא מואס באכילה ושתייה ומשגל ואין לו שום תאוה, אדרבא כל התאוות קצים ומאוסים עליו מחמת שהוא סמוך לעולם הבא שאין בו אכילה ושתייה וכו'. כן יש לאדם להרגיל עצמו בעודו בחיים חיותו ובבריאותו, שיהיה יכול להתנהג בלא תאוות כמו בעולם הבא. ובודאי אם היה נזכר בטוב זכרון מתענוגי העולם הבא, בודאי לא היה יכול לסבל כלל חיות ותענוגי העולם הזה.

ל"ח **יפה תואר על בראשית רבה עב ה'** – (מקשה על המדרש שאומר) הקדים (משה רבנו בזאת הברכה) ברכת זבולון (לברכת יששכר) לכאן' משמע זבולון גדול מיששכר, לפי שמחזיק בידו, ולכן מקדימו. וכן כתב הרא"ם דגדול המעשה יותר מן העושה (ב"ב ט). וקשה דגרסינן בפרק אין עומדין (ברכות לד:) כל הנביאים לא נתנבאו אלא למשיא בתו לת"ח ולעושה פרקמטיא לת"ח ולמהנה ת"ח מנכסיו, אבל ת"ח עצמן עין לא ראתה אלהים וזולתך כו'. אלמא ת"ח עדיפי טפי ממחזיקיהם. וליכא למימר דדוקא לכבוד בעלמא מקדימים למחזיקיהם, אבל בשכרן לא ראי זה כראי זה, דאם כן אין המעשה גדול מן העושה. ועוד דאכתי קשה מדאמר (לקמן ס"ג פרשה כ"ה) וילקוט שמעוני ישעיה רמז תפהו) עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות חופה לבעלי מצות אצל עמלי תורה שנאמר "כי בצל החכמה בצל הכסף", ובעלי מצות היינו מהני ת"ח כדאמר בפרק מקום שנהגו (פסחים נג:) כל המטיל מלאי לכסי ת"ח זוכה ויושב בשיבה של מעלה שנאמר "כי בצל החכמה כו'" אלמא מהני ת"ח ישתתף עמו בשכרו, והיכי קאמר אבל ת"ח עין לא ראתה? ושמעתי אומרים שיש ג' מיני מהני ת"ח הא' בענין שזה נהנה וזה אינו חסר ובכזה"ג ת"ח עדיפי מניה, ועז"א כל הנביאים לא נתנבאו אלא למשיא בתו כו' שאין לו הפסד בהשיאו בתו לת"ח וכזה"ג הן האחרות, והב' שזה נהנה וזה חסר ובכזה"ג שוין. והג' כשסומך ידו מקטנותו שעדיין אינו בן תורה שהוא סבה לכל מה שלמד כגון עזריה לשמעון דמייתי לקמן בפרשה הנז' ובכזה"ג עדיף המחזיק מת"ח עצמו ובכזה"ג הוא קדימת זבולון ליששכר. ומ"ש שיש מהנה באופן שאינו חסר אינו במשמע דהיינו עושה פרקמטיא, אבל היה אפשר לחלק בין מהני באקראי ובין מפרנסו בקבע.

אבל אלו החלוקים רחקו מני דלא נהירא כלל שיהיה מהני ת"ח עדיף מניה, דלא דמי למעשה שגדול מן העושה דהתם אין העושה היה חפץ לעשות המצוה כלל והמעשה אותו הוא העיקר, אבל המחזיק יד ת"ח לא בשביל זה הוא מעשה אותו וכל הקודם לתכלית התכלית טוב ממנו, והראיה לשמעון אחי עזריה מייתי ליה לקמן בפרשה הנזכר בהדי אחרוני דקאמר עליהו בצל החכמה כו'..... ועוד שאין במקראות רמז לזה טפי מזה.

ולכן נראה דלעולם ת"ח אין דומה להם שהם דבקים מאד בשכינה, וכל שכן לדעת הרב שעולם הבא הוא התעצמות השכל במושכליו, שלא יתכן שמי שאינו ת"ח ישיג כמוהו. אמנם מ"ש "כי בצל החכמה בצל הכסף כו'" לא אמר שהם שוים אלא שהם אצלם, כלומר מדרגה קרובה להם, והכוונה שאף שאינם בעלי השכלה שמוזה הצד הדבקות כנמנע בחקם, ה' יחנם השכלה קצת להדבק בו והוא מ"ש בשלהי כתובות "ובו תדבק" זה המשיא בתו לת"ח. וממה שנתלה שמעון בעזריה אין ראיה דעזריה עדיף, דאיך יורה התנא זכות עזריה בשמעון, אם לא יאמר לשון זה, וכן הקדמת זבולון ליששכר לאם לא כן מהיכן נלמוד שזוכה עמו:

כתב הרא"ם שגדול המעשה מן העושה (ב"ב ט.), וקשה מהגמ' הנ"ל. וע"ש שמסיק דלעולם ת"ח אין דומה להם שהם דבקים מאד בשכינה, וכל שכן לדעת הרב שעולם הבא הוא התעצמות השכל במושכליו/מ^א. ועיין אגרות משה/מ^א שכתב שבברכות לד: הכוונה למי שרק מהנה לת"ח, אבל מי שעושה הסכם יששכר וזבולון עם תנאי, עליהם פסק הרמ"א בש"ע רמו ששכרו שווה ליששכר, ואין דברי חז"ל גוזמאות, אלא זה כפשוטו. ולמעשה לכאורה נראה שחלקו של המפרנס תלוי עד כמה היה נצרך הלומד לעזרתו, ויש לדון מדין זה וזה גורם. ולצרף לזה שגם הרחבת הדעת גורם.

עד כאן ביאור חברותא לשיחה כג

^{לט} **הובא במתיבתא** ילקוט ביאורים ברכות לד: ועי"ש עוד קושיית קונטרס עץ פרי שמקשה מברכות לד: על הרמ"א יו"ד רמו דמשמע שם ששכרו של זבולון שווה ליששכר.

^מ **צ"ע נראה** כוונתו בזה ועיין לעיל מש"כ בשם הרשב"א.

^{מא} **שו"ת אגרות משה** יורה דעה חלק ד סימן לז אות טז – פשוט שגם מי שהתנה עמו להיות שותפין, שהוא שכר זבולון, נמי עין לא ראתה. דכיוון דנחשב לו כלומד בעצמו כדכתב הטור, הוא כלומד בעצמו ממש כפשטות הלשון בלא גוזמאות. ולא מצינו כלל בספרי הפוסקים שיכתבו גוזמאות, אלא הוא ודאי פשוט שלהטור והרמ"א והש"ך – שכן פסקינן ונהגינן בכל המקומות שלנו שנחשבין מבני אשכנז וצרפת – הוא כפשוטו, שגם השותף זבולון ג"כ הוא כישכר הלומד תורה, ששכרו עין לא ראתה. ומה שא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן הוא רק למהנה לת"ח – שעזרו ומהנהו, כמשיא בתו לת"ח, וכמהנה ת"ח מנכסיו שודאי הוא רק במקצת.

